

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Úvodní kapitoly z filosofie \[ETF UK\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Úvodní kapitoly z filosofie \[ETF UK\]](#)

◆ přednáška, česky, vznik: 7. 10. 1997

◆ lecture, Czech, origin: 7. 10. 1997

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK] [1997]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Hejdánek: A dneska bychom mohli říci věda. Není to přesné, poněvadž věda není jenom mnohověděním. Mnohověděním byla popisná věda. Víme, že třeba experimentální věda už není mnohověděním. I když do jisté míry tam patří taky, ale není to jenom mnohověděním. Ale spíš bylo třeba to vymezit jinak. A po mém soudu to, co jsem minule připomněl, že ten nejstarší literární doklad pojetí filosofie jako lásky k moudrosti a nikoli jako moudrosti samé, se spolu stejně starý vlastně také vyskytuje u stejného myslitele, totiž u Platóna, jako pojetí filosofie jako lásky k pravdě. Čili i když to substantivum *filaletheia* tam není, je tam sloveso *filalethein*. Mimochodem máme v historii pár osob, mužů, kteří se jmenovali Pravdomilové. Pravdomil je vlastně překlad toho *filalethes*.

A právě ve vztahu k pravdě je možno alespoň předběžně nějak ohraničit, ne definitivně, ale předběžně ohraničit, co je filosofie a co už filosofie není. To je věčné téma. A dokud vůbec na této zemi se bude myslet a dokud budou lidé filosofovat, stále bude potřeba vést znovu v nových podmínkách, za nových okolností a stále s větším pokusem o přesnost nebo s větším úsilím o přesnost hranice mezi filosofií a nefilosofií. Přičemž nemyslíme to všechno ostatní, nýbrž to, co vypadá jako filosofie a co filosofie není. S filosofií, jestliže filosofie je láska k pravdě, no tak pak s filosofií je to podobně jako s pravdou. Opakem pravdy není omyl nebo lež tak, že by to bylo lehko k poznání. Nýbrž opakem, a ne logickým, nýbrž protivníkem pravdy je taková lež nebo takový omyl, které se pravdě nejvíc podobají. Čili lež, na které každý pozná, že to je lež, není nebezpečná. Nebezpečná je ta lež, která se nanejvýš podobá pravdě. Tady je vidět, že to slovo pravděpodobnost vlastně utrpělo tím, že je v češtině užito na překlad toho latinského *probabilitas*. Že tedy ta otázka statistiky nemá s podobností pravdě nic společného. Ta pravděpodobnost, že nastane to či ono, se vypočítává statisticky. Ale to vůbec neplatí pro otázku pravdy a nepravdy.

A podobně je to s filosofií. Není těžké říci, že to či ono, co lidé dělají, například když někdo tluče a je to kovář na obruče, tak že to není filosofie. To celkem tam není problém. Ale problém je, když se něco tváří jako filosofie. Je to velmi podobné jako filosofie. Připomíná to filosofii. A není to filosofie. A teď jak se to pozná? Čili navrhuji, abychom vyšli z té tradice, nejstarší tradice sebepochopení filosofie, totiž, že to je láska k moudrosti, respektive láska k pravdě. A teď se podívali na to, jak to je se vztahem k pravdě. Filosofové nanejvýš milují pravdu. Práví filosofové, to jsou ti, co provozují tu *alethiné philosophia*. Nanejvýš milují pravdu a zároveň vědí, že ji nemají. Zároveň vědí, že ji nemají. A teď jsou ti, co vypadají úplně jako filosofové, ale tvrdí, že ji mají. Tak to jsou vědci. To jsou ti, kteří vědí. Kterí jsou přesvědčeni, že tu pravdu mají. Naopak jsou ti, kteří říkají, že pravda žádná není. To jsou sofisté. A jinak se velice podobají těm filosofům. Všechno dělají jako ti filosofové. Argumentují a působí na veřejnost a tak dále. Čili to jsou ty dvě krajnosti ve vztahu k pravdě. Jedni říkají, že žádná pravda není, nebo že pravd je mnoho a každý má svou a tak dále, tak to jsou sofisté. Pak jsou ti, kteří říkají, pravda je velmi důležitá a my ji máme. Byť zčásti, jen v něčem a tak dál. Tak to jsou ti vědoci.

A pak jsou ti, kteří říkají, pravda je strašně důležitá a my budeme dělat cokoli v naší možnosti, abychom se pokusili ji pochopit, poznat, ale víme, že ji nemáme. Přesto ne, že ji nemáme, tak se budeme starat o něco jiného. Ne, budeme se pokoušet tu pravdu poznávat a zároveň víme, že nakonec rozhoduje ta pravda, ne my. Že není žádná metoda, jak se k pravdě dostat. Nýbrž že jsou metody, jak nezabránit pravdě, jak nás oslovit.

Tak tohleto pro začátek je takové obkroužení, kde můžeme přesně říct, co filosofie není. Ale filosofie ještě není to, co zůstává. Tam ještě musíme dělat nějaké další kroky. A ty další kroky budou spočívat v tom, že si uvědomíme, co se vlastně stalo, když vznikla filosofie. Jak to, že vůbec mohla filosofie vzniknout. Podmínkou, aby mohla vzniknout filosofie, a zase toto je jakási konvence. Konvence, která naráží velmi často, já jsem se s tím setkal mnohokrát, naráží na jakési moralizování ze strany hlavně mladých lidí, ale nejenom. Kterí se vzpěčují uznat, že je jenom jedna filosofie, a to řecká. A že není žádná stará filosofie čínská, stará filosofie indická, eventuálně nějaká další.

A to záleží na tom, jak kdo rozumí tomu slovu filosofie. Samozřejmě my můžeme za filosofii považovat cokoli a můžeme mluvit o filosofii fotbalu a filosofii Klausovy ekonomické reformy a tak dále a tak dále. A není to filosofie, to se jen tak říká to slovo. A tak můžeme říct stará indická filosofie, a přitom to žádná filosofie není. Jak se tedy domluvit? Navrhují, abychom tedy vzali na vědomí, a to je to, co dělá třeba Heidegger v té knížce *Co je to filosofie, Was ist das – die Philosophie?*, kde říká, no prostě vezměme na vědomí, že se něco jmenuje filosofie. Jaký to je slovo, jaký to je název? Řecký. To znamená, my musíme nejprve dát pozor, co to v té řečtině znamenalo. My to nemůžeme bez ohledu na Řeky vymezit. No a to znamená, že místo abychom se pokoušeli vymezit filosofii jako disciplínu, tak se na to podíváme historicky. Co to vlastně bylo? Co se to stalo v tom Řecku, když žádná filosofie není ani u starých Sumerů. Mimochodem, to je taky, jestli jste měli v ruce někteří Kramera, *Historie začíná v Sumeru*, tak víte, že tam je jedna kapitola o metafyzice. Ne o filosofii, ale dokonce o metafyzice starých Sumerů.

Prostě musíte mít vědce, který se vyzná víc než slavný muž, sumerolog první kategorie, jenže filosoficky nevzdělán. On neví, co to je filosofie, neví, co to je metafyzika, neví, že to jsou řecké názvy a že tedy, když to užije na Sumery, tak musí říct, jaký je rozdíl od těch Řeků. A jaký pro to byl nápis, jaký pro to byl název, jaké pro to bylo slovo u těch Sumerů. Filosofie, to je pozdní, až velice pozdě u Řeků, a Sumerové tomu museli říkat jinak. Jak tomu říkali Sumerové? My tomu říkáme filosofie, prostě je to nesmysl.

Nejlépe je to zjednodušeně vyložit tak, že ti první řečtí mudrci, ti první takzvaní iónští filosofové, přišli z Malé Asie. Kde se tam vzali Řekové v Malé Asii? Při kolonizaci. Kolonizace řecká vypadala úplně jinak než později, a zejména v nové době, Evropané, když kolonizovali Afriku a Ameriku. Nejdřív Ameriku, tak tahle kolonizace byla ošklivá a je mnoho důvodů ve třetím světě vzpomínat na hrůzy, které byly spojeny s tou evropskou okupací a kolonizací, vytvářením kolonií.

Ale Řekové to dělali jinak. Řekové se vylodili, to byli velcí mořeplavci, to podědili po svých předchůdcích v těch krajích, kam pronikli, a vždycky se někam připlavili a domluvili se s místními vládci, že je nechají na pokoji, když ti vládci jim dovolí tam postavit své vlastní město. Oni neokupovali žádné jiné město, nýbrž přišli a postavili nějakou svou osadu, která se rozrůstala, až pak se stala velkým městem. Později v té době, kdy už Řecko šlo dolů a kdy se vlády zmocnili na krátkou dobu Makedonci, tak Alexandr Makedonský zakládal Alexandrie, já nevím kolik, snad dvě desítky nebo víc Alexandrií po celé té trase, po které vedl svá vítězná vojska. Takže těch Alexandrií byla celá řada, některé přežily, dodnes se tak některé jmenují. Mluvíme o té velké Alexandrii v Egyptě v severní Africe, mluvíme o alexandrijské knihovně třeba a podobně.

Tedy toto byl způsob a Iónové se tou kolonizací usadili v Malé Asii a ta postavená řecká města velmi prosperovala, protože se stala centrem obchodu a byla to velmi bohatá města. A ta idyla, která byla oboustranná, Řekům to vyhovovalo, ale vyhovovalo to i místním lidem a místním vládcům, tak tahle idyla přestala, když se zmohla perská říše a kdy Peršané začali obsazovat území za územím jiným způsobem než Řekové, to jest tím, že okupovali ty prostory.

No a právě tento tlak, ustavičné šarvátky až války, způsobil, že řada Řeků se pro jistotu, anebo někdy už z vyslovené nutnosti, vystěhovala z Malé Asie a vracela se do vlastně jakési původní vlasti. Původní v uvozovkách, protože Řekové samozřejmě přišli odněkud z východu, dokonce nadvakrát. A mluvit o původnosti je dost absurdní.

Tohle taky není naše původní česká zem. Jenomže máme takovou tu mytologii, že tady sice země byla mlékem a strdím oplývající, ale nikde ani živáčka, a ten praotec to sem přivedl, vylezl na ten kopec a viděl, žádný tady není, je tady krásně, tak jsme tu zůstali. Samozřejmě to bylo jinak. To Izraelci jsou velmi poctiví proti Čechům. Nemyslím tím dnes, ale už ti staří Izraelci, tak prostě v Bibli máte záznam, jak vypadalo obsazení Kanaánu. Že to nebylo takhle, že přišli do země zaslíbené, tam ani živáčka a všechno tam nádherné, palmy a banánovníky a všechno viselo, jenom to utrhnout. Ne, tam dokonce docházelo k tomu, že vyšli obyvatelé města a vyslali děti a ženy, dívky, aby prosily o to, aby nebyly utráceny životy obyvatel města.

No a Izraelci řekli, tak dobře, ale musíte přestoupit na naši víru, to jest musíte se nechat obřezat. A když

byli muži obřezáni a neschopni boje, tak to všechno povraždili i s dětmi a ženami. A to máte v Bibli. Čili tady vidíte základní rozdíl, že ti Izraelci prostě mají takovou... samozřejmě to není běžný způsob, je to tam výjimka. Ale je to se vši hrůzou vylíčeno, že to byli ti, kteří byli ochotni se vzdát, a byli povražděni. Tak to je ten rozdíl od Čechů. A od jiných národů, kteří mají své mýty.

Tedy také Řekové přišli odněkud, to bylo *ex tempore* stěhování národů, mnohokrát se to opakovalo. No a ti iónští filosofové se tedy stáhli na tu půdu toho rozeklaného Řecka, tam s těmi poloostrovy a těmi prsty, které sahají, ty dlouhé poloostrovy, ostrovy, a zas pokud je trochu víc země, tak samé skály. Když se tam vrátili, tak prostě začali působit. A kupodivu to byli právě ti, kteří byli scestovalí, to nebyli takoví ti Řekové, co se narodí ve vesnici a zůstanou tam celý život. To byli ti, kteří už znali kus světa, oni byli v Persii, v Malé Asii leccos už zažili, leccos viděli. A byli to lidé, kteří neutekli úplně chudí, ne všichni, a zejména filosofové nikoli velmi chudí, měli jistý kapitál a využívali ho k dalšímu cestování. A tak právě ten první zmiňovaný filosof, z něhož zůstalo několik málo zlomků, u kterých vůbec nepoznáte, že to je filosof. Tam poznáte, že to je takový divný teolog, on říká, vše je plno bohů. To je taková divná teologie, ale co to má s filosofií co dělat? Nebo řekne, že magnetovec má duši, protože přitahuje železné piliny. To taky není nic filosofického. Předpověděl zatmění. Filosof. To ještě dokonce Rezek uspořádal takovou slávu, jakési výročí toho zatmění, přesně si to vypočítal a tady v Kaprově ulici byla taková sláva u Fišerů, výročí vzniku filosofie. To je taky dost pochybná věc, že by filosofie musela zrovna vzniknout při zatmění. Já doufám, že už delší dobu předtím.

A my vlastně jenom proto, že další filosofové se na něj odvolávají jako na filosofa, i když velmi kriticky, tak Aristoteles těm prvním filosofům nadává dokonce, vymyslí pro ně zvláštní takové označení, které je dosti hanlivé. Říká, že jsou to *hylozoisté*. Já vždycky říkám, že při zkoušce bych Aristotelovi dal pět z této otázky, protože on strká těm prvním filosofům *hylé*, což si vymyslel sám. To slovo bylo, ale filosoficky použito bylo poprvé Aristotelem. A on to *hylé* strká těm prvním filosofům. Oni o žádném *hylé* nemluvili. Thaléta nenapadlo, že by vodu považoval za *hylé*, nebo že by to byla látka. Nebo že by Anaximenes vzduch považoval za látku.

Ta nesmyslnost a proč pětka a ne čtyřka je to, že prostě mezi *hylozoisty* by pak patřil třeba Pythagoras taky. Ale pro toho šlo o číslo. Jak může číslo být *hylé*? Číslo nemůže být látka. Už problém je třeba u Hérakleita, jestli oheň je *hylé*. Prostě je to jistá ngramotnost, která se dá omluvit jedině tím, že to byla nadávka. Nemohl Aristoteles myslet vážně při své inteligenci.

Oni mluvili o *arché*. A já bych rád, abyste při zkouškách tohle věděli. Že ti první filosofové mluvili o *arché*, respektive když jich bylo víc, o *archai*. *Arché* je to, co je první. Odtud také vladaři jsou *archontí*. A pak je to taky to, co vládne. Vladaři, to jsou ti první, co vládou. To tam patří k sobě. *Arché* je tedy to, co je první a co vládne. Nejlepší definici *arché* dal Anaximandros, který je pravděpodobně vůbec v té předhérakleitovské, předparmenidovské době největším filosofem. Který odmítal ztotožnit *arché* s látkou nějakou, co by řekl pak Aristoteles, jako je třeba voda nebo vzduch nebo oheň, a říkal, že to je neurčité a neomezené.

Mez se řekne řecky *peras*. A neomezené je *apeiron*. To bych rád, abyste zase věděli, že tady je jeden muž, který pod *arché* nemyslí ani vodu, ani vzduch, ani oheň, ani číslo, nýbrž něco neurčitého, něco neomezeného, neukončeného. Neohraničeného. A tento Anaximandros, jak říkám, asi největší z těch prvních filosofů, definoval, co to je, definici k tomu ještě přijdeme, nebudu to teď vykládat, definoval *arché* jako to, z čeho všechno vzniká, všechny věci vznikají, a do které zase všechny věci zanikají. A tohleto je velice důležité, protože to vznikání a zanikání, to byla pro filosofy velká otázka. Jak vůbec se dívat na proměnu, změnu, na vznikání a zanikání. Ještě Aristoteles napsal knížku, která se týká vznikání a zanikání a ta knížka se jmenuje *Peri geneleos kai fthoras*. Což se dá také o zrodu a záhubě přeložit, aby tam vznik a zánik nebylo příliš takové věčné, skutečně správně by to bylo o zrodu nebo zrození a zániku, zániku smrti, to jest záhubě.

A tohleto byla otázka, kterou se údajně podle relativně pozdní legendy zabývali všichni filosofové od samého počátku a dokladem toho prý mělo být, že se všichni pustili do psaní knihy, která se jmenovala

Peri fyseos. Čili o *fysis*. *Fyseos* je prostě tvar *fysis*. Co to je *fysis*? Obvykle se to překládá, najdete to v knížkách, že to je o přírodě. Ale to je chyba, protože nikdo neví, kdo k tomu přistoupí, nikdo neví, že ta příroda pro Řeky znamenala něco úplně jiného než pro nás. My si musíme uvědomit, že *fysis* je odvozeno od *fyein* a *fyesthai*. *Fyein* je roditi, *fyesthai* je roditi se, a také růsti. To dneska například disciplína vědecká o nemocích rostlin se jmenuje *fytopatologie*. Nebo plankton v moři se rozlišuje na živočišný *zooplankton* a rostlinný *fytoplankton*. Tady vidíte, jak tam je něco jako *fyein*, *fyesthai*, to jest to rození. Mimochodem, my máme v češtině také slovo rostlina, to nám sugeruje, že to je to, co roste. A přesto my to redukuje jenom na byliny, keře, stromy a nedáváme mezi rostliny živočichy. Ačkoliv také rostou. Rostlina je to, co roste.

Takže filosofové vždycky dávají pozor, ti pořádní filosofové, ti opravdoví filosofové dávají pozor i na ten jazyk, i na slova, jichž používají. Filosof chce vědět, co dělá, když myslí a když mluví. A to znamená, že se musí vracet k tomu, co řekl, co promyslel, a prozkoumávat, co vlastně udělal. Protože když to udělá jen tak namátkou jako malé dítě, když se narodí a dostane se do kočárku a teď tam takhle mává ručičkami a občas tam cinkne do těch korálků nebo co tam má, taková ta chrastítka, tak ono se musí nejdřív naučit ovládat ty své svaly, aby cinklo, když chce. Ono cinkne a neví, co dělá. Ono se to nejdřív musí naučit. A totéž platí o myšlení. Když se náhodou myšlenkou něčeho dotknete, náhodou, tak ještě neznamená, že o tom něco víte. Vy jste náhodou cinkli myšlenkou do toho chrastítka, ale otázka je, jestli dokážete příště udělat přesně kvůli tomu, aby to zase zachrastilo. Když jste to poprvé udělali náhodou, musíte to dělat mockrát a zkoušet, jak to udělat, aby to co nejlíp zachrastilo a podobně. Čili toto je to, co v myšlení se musí dělat.

No a tohleto vymysleli Řekové takovým zvláštním způsobem, nebývalým, jak se to dosud nikomu nedařilo. Jakési návyky, jak ovládat myšlení, byly už hotovy v mýtu, v mýtickém období. *Mythos* bylo jistě vyprávění, které něco tak jako zpřítomňovalo. Jako vůbec všechno promlouvání vlastně spočívá v tom, jako užití slova vůbec, že je něco, co není přítomno, přivoláno do přítomnosti.

Když bychom, já to nejraději vždycky vyženu do nějakého extrému, tak kdybyste byli trošičku znalejší astronomie a věděli nejenom, co je kvasar, ale věděli třeba aspoň o několika kvasarech jejich jména, jejich označení, a já bych vám řekl jedno to označení, kvasar číslo to a to, tak najednou tento kvasar, který je eventuálně vzdálen od nás miliardy světelných let, najednou je tady. Proč? Já jsem vyslovil to jméno a najednou je to tady.

Tohleto pro předantické, to jest pro archaické lidi, bylo to, čemu říkáme magická moc slova. Magická moc slova spočívá v tom, že když řeknete jméno, a musíte ho dobře vědět, když řeknete jméno nějakého ducha, tak on se dostaví. A když řeknete tygr, tak všichni začnou utíkat. Poněvadž nerozeznávají ještě, že je možno říct tygr, a on tady není. Protože vlastně tím, jak se řekne tygr, tak je najednou tady.

A jestli je tady fyzicky, nebo jenom byl připomenut, to ještě ti skutečně archaičtí lidé, nějakí primitivní lidé, to už nemluví teď o těch civilizacích, tam už samozřejmě ty poměry byly jiné, ti primitivní lidé takhle reagují. Když se řekne hoří, tak už utíkají buď hasit, anebo utíkají, aby neshořeli. Ale nenapadne je přezkoumat, jestli ten dotyčný, co řekl hoří, jestli to řekl v souvislosti jenom, že něco vypravuje, nebo že si dělá legraci a podobně.

No a tedy slova dostávala jistý význam v jistých kontextech. To platí dodneška. A ty kontexty byly většinou spjaty s jakýmsi příhodami, činy a ději, které se týkaly buď bohů, zbožněných prapředků nebo jakýchsi polobohů, héroů a podobně. Smysl toho, je to trošku zjednodušeno, ale smysl toho byl stále víc v tom, že přesné vyličení toho nejdůležitějšího, co nějaký bůh udělal, slouží k tomu, abyste věděli, jak to napodobit a nedojít úhony.

Zase s tím zjednodušením. Když Diana vyšla na lov a vykročila pravou nohou a vy vykročíte levou, nedivte se, že nic neulovíte. Když si vzala do toulce sedm šípů a vy si vezmete jenom šest, nedivte se, že nic neulovíte. A tak dále. Prostě tak, jako se učí vařit mladé adeptky, nebo jak se učily, dneska už se neučí, jak se učily vařit od svých maminek a babiček, jak se to líčí. A proč to děláš zrovna takhle, ptá se muž. A ona říká, no maminka to tak vždycky dělala. Tak se jdou zeptat, proč to maminka tak dělala. No babička to tak

vždycky vařila. Čili to je ten jakýsi relikt archaického způsobu života. Že se všechno dělá tak, aby se napodobovaly pravzory.

Protože je velmi nebezpečné, krajně životně nebezpečné odchýlit se od pravzorů. Protože když se odchýlíte od pravzorů a děláte něco poprvé, tak s největší pravděpodobností vás popadne nicota, která stojí za vámi v podobě budoucnosti, s otevřeným jícnem, aby vás pohltila. Budoucnost je zásadně za vámi, za vašimi zády. A vy jste upření svými zraky i svými činy, svým konáním jste upření na ty pravzory, které musíte napodobit, protože ty pravzory už jednou někdo udělal. A protože se jednou staly, tak jsou skutečné. Vy víte, že neskončily špatně, a tak máte záruku, že ani vy neskončíte špatně, když je napodobíte.

Čili toto napodobení, tato imitace nějakých činů, které už se předtím staly a které se staly skutečnými nadčasově, které jsou sice časové, ten průběh potřebuje čas, ale ten čas je nadčasový, je naddějinný. Toto je podstata mýtu. Takhle to líčí Mircea Eliade, kterého jsem už připomínal minule.

No a teď ti Řekové někteří, co začali cestovat, měli dost peněz, tak se dívali do nejrůznějších krajín. My můžeme to slovo *filosofoin* najít také u nefilosofů. Ne že by to mělo nějaký zvláštní význam, poněvadž samozřejmě dneska můžete také u ekonomů nebo u fotbalistů najít slovo filosofie. A nebudeme se učit, co to je filosofie, od toho, jak je to používáno fotbalisty nebo trenéry fotbalu. Jaká je filosofie jejich útočné hry nebo něco takového. Prostě nebudeme zkoumat, co to je filosofie, právě na těchto případech. Proto také nemá smysl citovat některá slova, jako je třeba *fysis*, z Homéra. Poněvadž u Homéra to může mít jeden význam a nám jde o to, jaký to mělo význam filosofický. To je strašně důležité, čili dejte na to také pozor, když pracujete se slovníky, tak slovník vám neporadí v této věci. Ledaže to je nějaký obrovský slovník a historický slovník a teď vám řekne, kdy, k čemu se to vztahuje a podobně.

Takže jenom chci připomenout, Patočka to taky připomněl, já to vlastně tady trochu dělám podobně, jako on to dělal. Připomněl, že u Hérodota je užito slovo *filosofoin* tak, že vlastně to můžete klidně přeložit jako cestování. Cestování za rozšířením rozhledu. Účel je, abyste byli filosofičtější. A ne doma jenom vidět za humna. Nu a prostě pak vyjeli do světa, a protože to byli velcí mořeplavci, tak samozřejmě cestování nebylo nesnadné. Stačilo zaplatit nějakému tomu kapitánovi nebo majiteli lodi a oni vás zavezli po celém Středozeří do jakéhokoli přístavu.

No a tak jeden z těch prvních filosofů, právě ten první z připomínaných filosofů, Thales, se dostal do Egypta. Nebyl sám, tam jich bylo víc, ale důležité je to, že v tom Egyptě se seznámil zřejmě s tamnější vyšší třídou, kněžskou, a asi odtamtud, protože jinak to není možno jinde vysvětlit, kde kněží se zabývali takovými věcmi, jako jsou jevy astronomické a dělali kalendář a zapisovali, co se kdy dělo, takže prostě měli už staletí a tisíciletí záznamy o zatměních.

No a pravděpodobně prozradili, buď za úplatu, nebo jim to někde ukradl, jestli to měli zapsané, nebo to ukradl na nějaké destičce, nebo mu to někdo řekl jako ze sympatie, že to je taky vědec nebo taky kněz. Nebo považovali filosofa za kněze, je to také možné. Někteří, třeba Empedokles měl zvláštní zálibu v tom chodit v hábitu a dělat takového kouzelníka. To mezi filosofy se taky takové šílenosti najdou. Tak a byli ještě další samozřejmě.

Tak z nějakých důvodů se mu buď svěřili, nebo on jim to ukradl a tím se to dozvěděl. To není možno z ničeho nic na to přijít, že za tři roky nebo za čtyři roky nebo za jak dlouho bude zatmění. Ale prostě když se vrátil do Řecka, tak předpověděl, že bude zatmění, všechny na to upozornil a tak dále. Měl smysl pro to se zviditelňovat a tak se stalo, že se stal slavným, protože předpověděl zatmění slunce.

Ač samozřejmě Řekové, mladý národ, ten si nepamatoval minulá zatmění slunce, a zejména nevěděl, že se to vrací, a vždycky v tom viděl nějaké znamení boží nebo něco takového. A ono to byl pouze prostě astronomický úkaz, vypočitatelný vlastně.

Tak to je jedna z věcí. Jiná z věcí je, že třeba tito filosofové dělali všechno, že o tom Thaletovi se třeba říká, že se mu smáli, dokonce je nějaká historka, že nějaká služka se mu vysmívala, protože se koukal někam na nebe a spadl do nějaké žumpy. A ona se mu strašně smála. To je taky charakteristické pro vztah prostého člověka k filosofovi. Na filosofovi vidí akorát, že spadl do žumpy. To je všechno, co na filosofovi

vidí.

Nebo se taky říká, že mu vytýkali, a to se od té doby vytýká filosofům stále, že je to člověk naprosto nepraktický, neschopen se starat sám o sebe a že jenom prostě mudruje. „Ty seš, ty seš filosof,“ říká se malým dětem od dvou let, když ukazují, že jsou inteligentní, tak jim říkají: „No, to je náš filosof!“ Je to příznačné, že tato jakási averze, ale ne antipatická. Taková dobromyslná averze vůči filosofům přetrvává. Tu a tam ovšem přeroste v antipatii a nenávist, zejména když filosofové dělají takové věci, že sahají těm prostým lidem na věci posvátné.

Tak to potom se lidé strašně rozdurdějí, hlavně proto, že oni tomu taky nevěří a nechťejí, aby to někdo říkal. Tak potom se stává takový obětovaný kozel, že potom takového filosofa kamenují. Tohle dělali ostatně i Izraelci s proroky taky.

A zejména proti pythagorejské sektě, to bylo skutečně, tam šlo o život, přišla o život celá řada filosofů a jenom někteří se spasili útekem. Byl to pogrom na filosofy. Nejstarší zaznamenaný pogrom na filosofy byl právě pogrom na pythagorejce.

Také proto, že nebyli jenom těmi neškodnými, nepraktickými lidmi, ale že dovedli organizovat, zorganizovali jakousi sektu vlastně a byli to důmyslní, chytří lidé, dovedli organizovat a teď začali ovládat obec.

Začali pronikat do filosofie, něco jako zednáři, tak se proti nim prostě zvedla velká animozita a jistě to někdo popíchl a jistě za tím někdo stál.

Tedy tohle taky k tomu patřilo. Ale teď o čem hlavně chci mluvit, že ten Thales, který se zabýval tolika věcmi, tu jsme si říkali, že se zabýval třeba geologií nebo mineralogií a říkal, že magnetovec má duši. Psychologie, psychogeologie nebo geopsychologie. Magnetovec má duši. Nebo že je všude plno bohů. Což bylo vlastně proti řeckým těm zas plno bohů. Měli taky plno bohů, pár bohů bylo na Olympu a tím to končilo. Ale tady pak plno bohů a všude. Na Olympu, ne všude.

Tak ten filosof vlastně se stará o cokoliv, o všechno, všechno ho zajímá, ve všem vidí problém.

A tak si všiml, když byl v tom Egyptě, si všiml, že jak tam každoročně Nil zaplavuje rozsáhlé pozemky, tak se vůbec nepozná, které pole komu patří, takže už odedávna kněží v té době byli vždycky pozváni, samozřejmě nedělali to zadarmo, k novému rozměření těch pozemků kolem, na obou březích Nilu. Protože to bylo plné velmi úrodného bahýnka, v kterém se dařilo úrodě, ale teď bylo potřeba stanovit, komu které pole patří, a to bylo všechno zaplaveno, takže se to nepoznalo. Nestačilo tam dát šutry a nějaké velikánské, to neměli. Tak to museli rozměřit podle nějakých skal nebo nějakých výčnělků a odtamtud se to rozměřovalo. A tak oni se naučili, jak se konstruuje takzvaný, to čemu my říkáme pravý úhel.

A měli tam prostě vypracovanou metodu, někdo na ni jednou musel přijít, že vždycky tři chlapíci byli, měli tři provazy, různě dlouhé v poměru tři ku čtyřem ku pěti. Teď vždycky jeden chlapík držel dva konce, ten druhý taky dva konce, ten taky. A teď je drželi pevně a natáhli a teď tam, mezi těmi dvěma kratšími provazy, tam byl pravý úhel. A teď se prostě s nataženými provazy hýbali tak dlouho, až přišli na určité místo, tam vytyčili pravý úhel, pak se přesunuli jinam, zase to natáhli, zase úhel a takhle prostě vyměřovali pozemky.

Čili je to jakýsi předstupeň geometrie. Je to naprostý praktikismus. Vlastně nikdo nevěděl, proč to tak je. Jenom to fungovalo.

No a Thaletovi to nedalo a zkoumal. A pouštěl si to hlavou. A to, co se stalo je, že on vymyslel, proč to tak je. On vymyslel ne jak sestrojím jeden pravý úhel, ale jak udám podmínky pro vytyčení nekonečného počtu pravých úhlů.

A to je ta slavná Thaletova věta. My nevíme samozřejmě, žádnou jistotu nemáme, je to tradice, která nám říká, že to opravdu vymyslel Thales, ale je mu to připisováno a nemáme důvodu, proč o tom pochybovat. Zejména také proto, že má ještě další nějaké geometrické myšlenky.

Čili co se stalo, je, že místo aby uvažoval, jak sestrojím pravý úhel, tak uvažoval o tom, co vlastně zajišťuje, abych měl nekonečné množství pravých úhlů. Tohleto, ta formulace, za jakých podmínek tady

mám ty všechny horní úhly těch trojúhelníků, jejichž nejširší základ a ta nejširší strana, nejdelší strana je totožná s průměrem kružnice a vrchol je vztyčen tak nad touhle stranou nejdelší, je vztyčen tak, že se dotýká někde té kružnice, že vždycky tam u té kružnice ten vrchol, že tam má pravý úhel.

--- (s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Dnes za pomoci pojmů. Z čehož vyplývá, že ten Thálés musel už pracovat s pojmy. Jestli tu Thálétovu větu nějakým způsobem, třeba jinak formulovanou, než to děláme my, jestli ji nějak jednou formuloval, tak on musel myslet pojmově. My to nemůžeme dokázat, poněvadž po něm nemáme žádné zkameněliny, my nemůžeme ukázat, že tam někde zbyl nějaký pojem použitý anebo nepoužitý, naopak odpadlé. Prostě to nejde, my to musíme vyinterpretovat. Ale my víme, že to bez pojmů nejde. Podobně Pýthagorova věta zase. A ty pojmy, to je zas další věc, to nikdy nemůžete jenom jeden pojem definovat. Vy musíte k tomu mít ještě další pojmy.

Když třeba chcete definovat, co to je trojúhelník, tak musíte vědět, co to je rovina. My dokonce víme něco, co nevěděli tehdy, že to platí jenom v rámci eukleidovské geometrie, že může být také jiná geometrie. Ale není to cuckárna. Není to cokoliv. Prostě i v té eukleidovské geometrii platí některá pravidla, některé axiomy a tak dál. Čili tady vidíte, jak všechno to souvisí. A teď ta věc nejzajímavější, co jsem říkal minule. Já bych chtěl na to upozornit, abyste si to pamatovali. Čím byli vlastně ti filosofové tak nadšení, čím byli přímo vytržení, je, že když si vymysleli, co to je trojúhelník, tak oni potom vlastně věděli konečně, co mají zkoumat. Do té doby neměli co zkoumat. Oni si mohli splíst trojúhelník s něčím jiným. Teprve když ten pojem je definován, když víte, co to je trojúhelník, tak pak můžete zkoumat některé jeho vlastnosti, o kterých do té doby vůbec jste nic nevěděli. Čili tam najednou se ukázalo, že je možno myslet věci velmi přesně. Ne že doplňujete potom to, co ještě neznáte, abyste to ještě přesněji... Už to nejde přesněji. A přesto, že to je naprosto přesně a dostačujícím způsobem vymezeno, tak ještě pořád nevíte, co jste udělali. Protože vy můžete zkoumat povahu těch trojúhelníků tak, že z toho je posléze celá věda, celá *trigonometrie*. A dokonce když zavedete nové pojmové prostředky, tady v tom případě geometrické, matematické, zkoumáte, jaký je vztah mezi stranami a úhly a vymyslíte, aby se to dalo nějak dělat, tak vymyslíte na to ty trigonometrické funkce, ty analytické funkce, jako je *tangens*, *kotangens*, *sinus*, *kosinus*, a když s tím začnete pracovat, tak najednou vy máte ohromnou možnost, jak naprosto přesně zkoumat nejrůznější typy trojúhelníků. No to je cosi úchvatného. A všechno je to rozhodnuto tím, že jste na začátku pochopili, co to je trojúhelník. A nemuseli jste tam do toho strkat to... Ani ten Thálés nemusel vymýšlet, co to je kružnice opsaná a vepsaná a tak dál.

Tyto věci jsem říkal minule a já bych byl rád, abyste tohleto věděli. Protože pro vás jako teology bude velice důležité si uvědomit, že teologové ze začátku, zejména ti filosofičtí teologové, ale pak to převzali, jak říkám vždycky, spolkli i s navijákem i křesťanští teologové, prostě chtěli Boha definovat jako trojúhelník. Zejména nápadné je to u těch filosofů, ale pronikalo to také do křesťanství a teď právě tam nastaly ty spory a všelijaké ty koncily a tak dál, které chtěly vždycky do nějakých těch formulí dát nějaké paradoxy, které by zabránily myslet Boha jako trojúhelník. Prostě Bůh není jako trojúhelník. Proto třeba se tak zdůrazňuje trojice. Protože to je proti logice. To do geometrie nejde říct, že existuje nějaká rovina útvar, kterej zároveň je kulatý a rohatej. To prostě nejde. A proto ta trojice byla tak strašně důležitá, protože tam se kladly hráze, meze tomu přísně logickému myšlení, které by nakonec muselo z Boha udělat ten trojúhelník. To jest cosi nehybného. Ale stejně to proniklo a dokonce i ve středověku a právě ve středověku ta aristotelská koncepce Boha jako první příčiny nebo jako nehybného hybatele a tak dál, to všechno je ta konstrukce Boha.

Teologie je výmysl filosofický. To jsem říkal. Teologii vymysleli Řekové. Každý filosof až po Aristotela přinejmenším byl zároveň teolog. Každý měl nějakou teologii. I když se o tom nemluvilo jako o teologii. Ten název, to jsem říkal, že ten název se vyskytuje poprvé, nebo aspoň to slovo odvozené se vyskytuje u Platóna v jiném smyslu. Jsou to státní cenzoři. A u Aristotela poprvé je to disciplína, ale samozřejmě filosofická disciplína. A já jsem vám už říkal a znova to zopakuju a rád bych, abyste to věděli při zkouškách, že Aristotelés rozlišuje dvojí druh věd filosofických. Vědy praktické a teoretické. Ty teoretické

jsou tři, dohromady vytváří takzvanou první filosofii, *proté philosophia*, a ty první tři teoretické vědy, které patří do té první filosofie, jsou matematika, fyzika a teologie. Nemůžeme to interpretovat, i když si tohle budete pamatovat, tak to nemůžete ale chápat ani interpretovat tak, jak dneska rozumíme těmto disciplínám. Matematika podle Aristotela je věda o tom, co je mnohé, ale nehejbe se. Fyzika je o tom, co je mnohé, ale hejbe se. A teologie je o tom, co je jedno a nehejbe se. Čili toto je jeho rozlišení. Samozřejmě jsou ještě jiná rozlišení a na jiných místech, já to nebudu teď komplikovat, teď to není přednáška o Aristotelovi, já jsem chtěl na tom jenom ukázat, že na začátku teologie byla postavena proti mýtům, proti vyprávění o bozích, a místo toho ten filosof se pokoušel myšlenkově, pojmově Boha konstruovat tak, jak to dělá geometr. Abychom vůbec mohli zkoumat povahu Boží, tak musíme vědět, čeho povahu chceme zkoumat, musíme definovat, oč nám jde, abychom si nespletli Boha s něčím jiným, například s volem. Víte, že existuje to přísloví *Quod licet lovi, non licet bovi* a obráceně. Tedy splést si Joviše s volem je trapný omyl, a jak se mu vyhneme? Že víme přesně, co to je ten Zeus. A toho musíme nejdřív definovat. A teprve tam, když víme, oč jde, tak můžeme zkoumat ty vlastnosti. Nemůžete zkoumat obecně, zda XY je zdravěj. Musíte nejdřív vědět, kdo to je ten XY. Že to je František Vomáčka a že se narodil tehdy a tehdy, má legitimaci, tam to má napsaný, má rodný číslo a teď můžete teprve říct, že k němu se vztahuje vyšetření to či ono. To musí být pořádek. Nemůžete prostě vyšetřit pár lidí a pak říct, že to je zdravotní stav pana Vomáčky. Protože to patří různým lidem. Abyste se tedy nespletli ve vlastnostech Božích, musíte nejdřív Boha definovat. Tohle je na začátku, tohle je na začátku teologie, rozumí se filosofické teologie, nebo jak se později říká přirozené teologie, což má potom jiné významy. To je na začátku. A proti tomu teď se začne řada myslitelů křesťanských, kteří na jedné straně by nemohli existovat, kdyby něco z té řecké tradice nepřevzali. Není žádná jiná teologie než postavená na řeckém myšlení. I ta křesťanská a dodnes není žádná jiná.

Stejně jako všechny vědy jsou postaveny na tom řeckém myšlení. Jenomže to řecké myšlení musí být stále ohýbáno a lámáno, jak říkal blahé paměti novozákoník J. B. Souček. A proto bych vám doporučoval, abyste si přečetli jednak celou tu knížku, která vyšla v Kalichu, *Slovo, člověk, svět*, a zejména tu partii, tu jeho přednášku z doby války, z doby někdy já nevím dvaatřicet nebo třiačtyřicet, nebo kdy to přesně bylo. Vyдалa to tenkrát Synodní rada ještě jako v cyklostylu. Přednášku Součkovu o vztahu filosofie a teologie, teologie a filosofie, tam je ten postup teologie a filosofie se to jmenuje. A je to v této knížečce, která je za pár korun, protože je to už dávno vydaný, tak pokud ještě to nerozprodali, tak vám to vřele doporučuji. Stojí to za čtení. Je to vlastně nejhlubší věc, kterou vůbec u nás kdo napsal o vztahu filosofie a teologie. Čili je to třeba znát.

Vedle toho je třeba znát ten článek, tu studii Rádlu z prvního čísla prvního ročníku *Křesťanské revue*, kde Rádl prostě s takovou samozřejmostí, když on jako filosof začne spolupracovat s Hromádkou jako teologem a budou vydávat *Křesťanskou revui* jako společný časopis, tak cítil potřebu vymezit, jak je možné, že filosof je ochoten spolupracovat s teologem. To tehdy zdaleka nebylo samozřejmostí. Dneska to neodlákalo žádného psa, od kamene by začal štěkat, když já jsem byl na filosofické fakultě a tady taky. No to za první republiky to bylo nemyslitelné. Prostě Rádl, ten nikdy na teologické fakultě nepůsobil. Nicméně byl podezírán z kryptoteologie, protože spolupracoval s Hromádkou.

Takže už jenom pozdravit někde u vrbiček nějakýho teologa už byl problém. Tak pro tohleto tedy říkám, abychom si uvědomili, že to je vážný problém, filosofie a teologie. Teologie bez filosofie není. Nikdy by teologie nevznikla, tak jak ji chápeme, by nevznikla bez filosofie a zároveň nikdy se teologie nemůže stát filosofií, protože se stále musí bránit proti některým tendencím, které se v té filosofii, která začala v tom Řecku, které se tam stále prosazují a probublávají. A ať to hlídáte, jak hlídáte. Tak takhle to vypadalo někde, někdy na začátku.

Já bych dneska udělal krok kupředu k vlastní filosofii. My si musíme ještě připomenout jednu stranu celé věci. Vztah filosofie k vědám vůbec. Nejenom k teologii. A tento vztah je často vykládán a většinou blbě. Většinou se mluví o tom, že se vědy zabývají konkréty a ta filosofie to zobecňuje nějak. Což je šilenost, protože žádná věda, zejména přírodní, není schopna se zabývat nějakým konkrétem.

Dneska se o to pokoušejí astrofyzikální kosmologové, protože jenom vesmír vcelku je jeden. A tedy když se někdo zabývá vesmírem vcelku, byť jenom z astronomického hlediska a spoustu věcí nechá padnout pod stůl, například to přemýšlení o černých dírách, o velkém třesku a podobně, to vám vůbec nic neřekne o lidské společnosti. Čili tam vidíte, že tam padne třeba pod stůl i ten sám astronom, který to dělá. Jako kdyby nebyl. Tam se vykládá, jak ten vesmír začal a jak se rozvíjel a tak dál, aby se došlo k astronomovi. I tam jsou jisté náběhy, takzvaný antropický vesmír nebo antropická teorie, že to vlastně celý vesmír byl vyvážen hned na začátku v těch podmínkách byl vyvážen tak přesně, že mohly vzniknout hvězdy, které vybuchly a zhroutily se a vyprskly nějaké ty těžší atomy. Takže Země například je vzniklá z popele těch hvězd, které se zhroutily a vyprskly, protože jinak by tady nebyly těžké prvky. Protože na začátku je jenom vodík a trochu hélia.

A všechno ostatní vzniká teprve v té první generaci velkých hvězd, těch supervelkých hvězd, které se rychle hroutí gravitačně a tak dál. Tohleto je prostě popis, který musíte vzít na vědomí, ale zároveň tedy je evidentní, že ti astronomové si to velmi zjednodušují a že to zdaleka není veškerenstvo, jímž by se zabývali. Oni se zabývají skutečně jenom těmi fyzikálními aspekty. A to je jediná věc, jinak prostě vědci se zabývají svými konstrukcemi a ne realitou. To jenom, že to je aplikovatelné na realitu, nějak to souvisí a není jasný jak, ale fakticky abstraktní myšlení je vědecké. Kdežto filosofie jediná je schopna se zabývat jedinečnostmi.

A také jakmile nějaká přírodní věda, jako třeba ta astrofyzikální kosmologie, se začne zabývat jedinečností, oni tomu, aby neřekli jedinečnost, tak tomu říkají *singularita*, tak aby se mohli zabývat *singularitou*, tak jak to vidíte, jak to dělají, tak oni se propadají do filosofie. Ať chtějí nebo nechťejí. Najednou se ukáže, jestli jsou filosoficky připraveni nebo nejsou. A protože většina fyziků nebývala filosoficky dost připravena, tak dostatečně, tak aby to filosof uznal, samozřejmě oni vždycky nějak byli připraveni, ale blbě. A no tak potom ve stáří začali filosofovat. To platí o všech významných, špičkových teoretických fyzicích tohoto století. Všichni ke konci začali filosofovat.

Heisenberg a Weizsäcker, Schrödinger, všichni. No a někteří samozřejmě byli filosoficky dost analfabeti, jako například Einstein a jaksí to, co se vydává za jeho filosofii, to je, to je prostě do kanálu skutečně, to by se mělo rychle kanalizovat, to jsou neuvěřitelné triviality, přecházející od vědy k jakési etice a já nevím co, neobyčejně neodborným způsobem. Ale i tento muž byl, a i když jsem říkal, že blbě, ale přece jenom nějak, filosoficky formován. Samozřejmě, my si můžeme vymyslet proč, právě Einstein byl jediný, který přišel s tou myšlenkou relativity času a prostoru no, on na to přišel matematicky, to je matematická teorie, pokud to trochu znáte. Ale já si myslím, že těch fyziků, stejně chytřejích, skoro tak nebo možná i chytřejších než Einstein, bylo víc, kterejm to tak vycházelo v těch rovnicích. Ale protože oni věděli, že to je blbost, co jim vyšlo. Že to je blbost, prostě čas přece, nebo prostor nemůže bejt relativní, to už od Newtona každé ví, že není, že je absolutní. No tak prostě to hodili pod stůl a zkoušeli to vypočítat jinak, bez té chyby. Kdežto Einstein si nemyslel, že to je blbě. Proč si nemyslel, že to je blbě? No inu, on se učil u profesora, když studoval fyziku, kterej zároveň fušoval do filosofie. A byl to novokantovec. Byl to Mach, spolu s Avenariem jsou známí jako hlavní představitelé takzvaného *empiriokriticismu*. To je právě ovlivnění, *kriticismus* je ovlivnění ze strany Kanta a *empirio*, to je ze strany té empiristicko-senzualistické klasické anglosaské filosofie, která vysvětluje, proč a tak dále, proč se tam filosofii nedaří. A Mach právě přišel s tím, jako novokantovec, že čas je jenom náš zážitek. Že to je subjektivita. Že není nic takového jako objektivní čas. A kde to sebral ten Mach? No u Kanta, protože pro Kanta čas a prostor jsou dvě jediná senzualní, smyslová *a priori*. Jinak jsou všechna *a priori* rozumová. Ale jsou dvě smyslová *a priori*, a to je právě časovost a prostorovost. Prostě ve skutečnosti podle Kanta není žádného prostoru ani času. Ale my jsme uspořádání tak, že nemůžeme přistoupit ke skutečnosti jinak než jako kdyby byl čas a jako kdyby byl prostor. To Kant tomu říká *apriorní* nazírací formy. A tím poprvé přišel s tím, poprvé v uvozovkách, pokud si to někdo píše, poprvé přišel s myšlenkou, že prostě čas a prostor jsou jenom subjektivní záležitosti. A ono to zdaleka poprvé není, on už před ním například něco podobného říkal Leibniz, což jest poměrně nedávno, to je o dvě generace filosofické zpátky. O jednu, tedy od dvě, ale o

jednu generaci zpátky, když tam vlastně si všechno musej vymyslet ty *monády*, to jest nejenom, že čas a prostor si musej vymyslet, ale musej si vymyslet celej svět. Protože nemají oken, aby se koukli, jak je, a mají jenom určitý počet informací a návod, jak jich použít, a oni když jsou dost čiperný, tak to dotáhnou poměrně vysoko a udělají si obraz světa, kterej celkem se trochu tomu světu podobal. No jo, ale vůbec první to byl Augustin, kterej, si nevěda rady s otázkou času, tak to převedl na subjektivitu. Takže tady vidíte, jak největší objevy dvacátého století mají kořeny ve filosofii, a kdyby toto ty filosofové nevymysleli nejdřív jako nápad... Většinou je to blbost. Ale někdy i blbost, která se udrží staletí. Tak ty vědci by neměli možnost to udělat. Těm se vždycky velice vyplatí, když tu filosofii trochu znají. Tak jednak, aby nevymysleli znova Ameriku, že se dopouštějí omylů, které už dávno byly udělány a jako omyly rozpoznány, a zejména aby se zbytečně nezabývali věcmi, které už jsou dávno probádány, promyšleny. Tak pro ty špičkové vědce to je závazné. Naproti tomu pro takové sekundární, druhořadé vědce, no tak tam stačí, když prostě ty geniální špičkové vědce napodobují.

Jenom příklad, jak to běží ve vědě. Já vždycky uvádím ze svých zkušeností. Já jsem dvanáct let pracoval ve vědeckém ústavu jako knihovník a dokumentarista a také jsem překládal vědecké články vědeckých pracovníků do různých jazyků, aby to mohlo vyjít ve světě a mohli korespondovat. Takže přesně vím, jak to vypadá. Prostě prvnímu vědci americkému najednou bleskla myšlenka, že takzvaná *encefalitida* a těch nemocí bylo víc, nemusí být přenášena netopýry, i když *empirie* ukazovala, že prostě když kráva je napadena těmi upíry, jsou několik typů netopýrů, a jenom jeden je netopýr... Já nevím, jak se jmenujou, ty letouni, a jsou tam vrápenci a kaloni a já teď nevím, všechny čtyři se... Takže tihle upíři, to je typ netopýra, nikoliv teda ty báječní, přenášejí ten *virus*. No a teď zjistil, že ne vždycky, a teď se říkalo, no, když to nepřenesej, to znamená, že není nakažen ten netopejr. No a pak se ukázalo, to byla převratná věc, že ten problém není v tom, že kousne netopýr, nýbrž že přeleze parazit, to jest klíště, z netopýra na krávu. A teprve tam, když to klíště začne sát krev, tak ono jednak nasává a jednak zase pouští jakési to, podobně co dělají klíšťata taky u nás, pouští jakési látky, které podráždí tu kůži a to podkoží tak, že se tam hrnou krvinky, no a je co žrát. Čili je podrážděno tělo, aby na tom místě shromáždilo víc krve a tím pádem je zajištěno, aby se klíště nakrmilo a pak odpadlo. A teď tohle právě v tom momentě, kdy tam pouští ty své látky provokující to nahromadění krve, tak tam pronikají také ty viry. Nejdůležitější na celé věci je to, že ty viry mají určitou životní cestu, která přes ty klíšťata musí jít, že oni tam jednu fázi svého vývoje prodělávají v těle klíštěte. Proto ty klíšťata jsou důležitější než ty letouni, teda ty netopýři. No a teď si představte, že tahle práce pohnula všemi mikrobiology, virology a epidemiology a tak dál na celém světě, a náš ústav, rezortní ústav, který se zabýval epidemiologií a mikrobiologií, tak prostě tam měl vysazeno celé jedno takzvané parazitologické oddělení, které okamžitě přesně napodobilo ty výzkumy toho amerického vědce tím, že si nechávali od lesníků odchytat veverky, plchy, plšíky, myšice křovinné a já nevím všechny tyhle ty hlodavce, ale také netopýry a všechny, co jich máme, a posílalo se to do laboratoře a teď se zjišťovalo, jaký mají parazity. A už nešlo jenom o klíšťata, ale šlo třeba taky o blechy a o další, taková veverka jich má fůru, ježek a podobně. A teď se zkoumalo, jestli přenášejí nějaký viry, eventuálně i nejenom viry a tak dál.

Ta myšlenka byla jedna, ale ten výzkum mohli dělat druhořadí vědci, kteří byli přesně vyučení, kteří měli doktoráty, kteří samozřejmě byli perfektní v té laboratorní práci, ale nikdy by je nenapadlo něco tak převratného, jako že to roznášejí klíšťata.

Já jsem ještě dostal během svého studia encefalitidu, která nebyla rozpoznána, nevědělo se, že existuje také klíšťovka, bylo to diagnostikováno úplně jinak a já jsem měl strašný výpadky paměti a dva roky jsem nemohl studovat a teprve dodatečně se zjistilo, že to nejspíš byla klíšťová encefalitida. To se tehdy ještě nevědělo, čili to byla novinka. Ale na tu novinku někdo musí přijít a to jsou ti špičkoví vědci. Někdy je to náhoda taky. Ale většinou jsou to špičkoví vědci, poněvadž když se to stane náhodou, tak ten dotyčný, komu se to přihodí, není na to připraven, aby to správně zhodnotil. Takže proto to musej bejt ti špičkoví. Takže tady vidíte, jak bylo nezbytné, aby tady byla jakási příprava v tom Řecku, pojmově zpracovat to, co jinde už v praxi se tak trochu znalo. Ale teď ještě navíc bylo potřeba, když křesťanství se dostalo do

kontaktu s tou řeckou tradicí, aby tady byli lidé připraveni se bránit proti tomu strašnému, proti té přesile toho logického, od *logu* odvozeného, nemyslím teď logiku, pouze školskou logiku, ale toho myšlení ve smyslu *logu*, které bylo cizí tomu, co bylo běžné v hebrejské tradici. Tak křesťanství bez té hebrejské tradice nemohlo být. Patří k mimořádným dokladům superiority křesťanství, že si zachovalo obě tyhle ty studnice.

Všimněte si, že třeba islám navazuje také na židovskou tradici, ale nepřevzal ty spisy starozákonní, hebrejské tak, jak je Židé tradovali, nýbrž Mohamed to převyprávěl do Koránu. V podobě Koránu to je převyprávěno. To křesťané nepřevyprávěli. Oni samozřejmě taky leccos převyprávěli a v biblických dějeprovách máme převyprávěny všechny ty věci kolem Abrahama, Izáka a Jáкова a já nevím, co všechno. To taky se to, ale vždycky tady zůstává ta možnost přejít k těm původním textům, a dokonce v originále. Takže vy například musíte se naučit hebrejsky, abyste, když budete vykládat nějaký text, abyste nebyli odkázáni na chyby překladů, a těch je vždycky mnoho, nýbrž abyste se mohli podívat do původního textu. A to nestačí jenom ta hebrejščina. Vy musíte spoustu věcí vědět z reálií, z těch podmínek tehdejších a tak dál. Vy nemůžete celou Bibli prostě číst, jako kdyby to byla jedna kniha. Vy musíte vědět, že jsou z různých dob. Vy to nemůžete číst jako jednu výpověď, nýbrž to jsou konflikty. Tam proti sobě jsou různé tradice. Tam vy se naučíte, že je kněžská tradice a jahvistická tradice a tak dále. Tam jsou tradice. Copak by nějaký prorok mohl psát o Davidovi tak, jak se to píše? Že to je prostě slavný král, k němuž celý Izrael shlíží dopředu i dozadu, a ještě o Ježíšovi se říká, že je z rodu Davidova a tak dál. A jaký to byl pacholek! A my to tam máme, že byl! Ono to tam je taky zachováno. To je ta věrohodnost jakási, že se to nesmí zcela popřít. Ale tohle to je přece jasné, že všechny ty chvály na ty krále, že prostě to dělají ti pochlebníci těch králů. A naopak pak jsou tam zase ti, kteří prostě řeknou, no o takovém králi není potřeba nic říkat a jsou tam jenom litanie, kolik králů se narodilo, umřelo, po nich přišli další a vzácná byla v těch dnech řeč Hospodinova. Takže se nic nedělo. Králové nás nezajímají. To je zas druhá strana.

My musíme číst Bibli, vy musíte číst Bibli jako výpověď různých tradic a musíte najít tu správnou, tu pravou. A stalo se takovým jakýmsi divným zvykem, že se to všechno nějak nivelizuje a že se vykládá slovo Boží jinými texty slova Božího takzvané a že prostě bez ohledu na to, co kam patří a jestli to je o pět set let dřív nebo později, že prostě vykládáte jedno druhým, protože to je slovo Boží. Jako kdyby to bylo povzneseno nad dobu, nad historii, nad čas a už jako by nebylo potřeba vědět okolností, vědět, o co tam vlastně kráčí. Vy studujete tu teologii právě proto, abyste bránili tomuto takovému špatnému čtení Bible, takovému tomu pseudopísmáckému čtení, které Bibli vidí v jedné rovině a myslí si, že může kombinovat různé věci z různých dob, jako kdyby to byla učebnice psaná jedním autorem. Tedy s Pánem Bohem. Tak už tohle to je strašně důležité vědět.

A že tedy Ježíš prorok, kněz i král, jistě jste to slyšeli mnohokrát, že se to říká. To je ta nivelizace. Ježíš nenavazuje na krále. On se rodí v Betlémě, v maštali. On nenavazuje na kněze, on říká zbořte chrám, zbořte chrám tento, ve třech dnech postavím jinej. On navazuje na proroky. Cituje proroky. Malé proroky převážně.

Tedy tohle je potřeba vzít vážně. Nebo jestliže to budeme šolíchat, tak ta perspektiva takzvaného křesťanství je špatná. Prostě a dobře budeme odloženi do muzea dějin, jako byli odloženi Židé. Budeme jako takovej dokument, že tady prostě byla křesťanská epocha a jakýsi zbytky nějakých takovejch pseudokřesťanských takovejch sekt nebo já jak bych to nejlépe označil, baráčníků třeba, jo, starokřesťanských baráčníků. Tak tady bude doklad toho, že tady byla nějaká, ale prostě tu pochodeň ponese někdo jinej. Nikde není řečeno, že právě křesťané budou ti, kteří tady vydrží až do konce. Takže to záleží na nás. A zejména také na vás, kteří budete pěstovat teologii. Teologie se musí pěstovat velmi kriticky a taky zas s navázáním na proroky. Žádný šolíchání a žádný brtření s politiky a mocnáři finančními a tak dále. Prostě, no a tak dále. Takže to bylo zase *ex tempore* jisté. A já bych, ono se to už chýlí, ano. Už jsem měl skončit a nebo ještě mám chvíli? Takže máme tři minuty ještě, ano, takže bych teď vám chtěl říct, o čem budeme mluvit příště.

Já už jsem chtěl začít a ještě jsem se pak vrátil. Už budeme dělat čistě filosofii. Já doufám, že jsem vám

ukázal, že filosofie je nezbytná pro teologii, protože teologie není bez filosofie možná. A mimochodem, ještě citát z toho Součka, kterého jsem vám tam doporučoval. Souček říká, že to, co je na teologovi vidět, je filosof. Tak já vždycky říkám prvním ročníkům, ale pak to opakuji i dále, že bych strašně rád, aby to, co na vás je vidět, poněvadž vy jste teologové, to na vás vidět není a nebude, to musíte buď chodit s fanglemi a nebo to nikdo nepozná. To, co na vás bude vidět, aby nebylo příliš hanebné. Aby to nebylo příliš ostudné. To jest ten filosof, který na vás bude vidět. Musíte být na úrovni současné filosofie. Ne se stát filosofy, ale na úrovni současné filosofie. To znamená vy ji musíte studovat. Jinak budete dělat to, co dělal ten Einstein. Vy budete dobrý třeba v hebrejštině a budete dobrý v *exegesi* nějaký určitý a celý to bude naprosto pokažený tou blbou filosofií, kterou jste nasákli nevíte odkud, poněvadž bez filosofie nejste nikdo. Jako Evropani máte plno filosofických takovejch *reziduí*, většinou falešnejch, v hlavě. A vy to nebudete vědět. To nejde prostě. Je potřeba to pročistit. Filosofie není od toho, aby vám říkala, jak věci jsou. Nýbrž aby vám ukázala, který ty věci, co máte v hlavě, je potřeba vyhodit.

No a tedy teď se dostaneme k té filosofii, příště, a budeme mluvit o tom, co jsou rozum a smysly. Jaký to je vztah. A já bych byl rád, kdybyste se, už jsem vám snad říkal, že si máte opatřit některé knížky. Nevěřte, když vám to řeknou třeba starší studenti, tak jim nevěřte, že stačí se pak připravit za čtrnáct dní na zkoušku. Nejde o to, že to umím tak těžko, náhodou můžete dostat otázku, kterou znáte, a že bych pominul to, zkouším tak hodinku a mám osobní rekord tři a tři čtvrtě hodiny. A pak prasknutí. Já nezkouším takovým způsobem, abych zastrašoval, ale aby každý prostě uznal, že to jinak nejde, než prasknout. To jest aby se nemohl vymlouvat nikdo, čili pak ukážu, že skutečně neví nic. A to trvá, to nejde hned. Takový ten negativní důkaz je velmi obtížnej. Takže ale musíte to číst kvůli sobě, ne kvůli zkoušce. Seznámit se s tou filosofií, poněvadž jinak ta teologie vás nemůže spasit. Teologie, která... víte, ta vznikla proto, aby se ubránila filosofii. Ale ta filosofie se vyvíjí, vy se musíte být schopni ubránit té filosofii dnešní, nebo té pseudofilosofii zejména.

Takže příště bude o smyslech a rozumu a já bych rád, kdybyste se podívali přinejmenším do toho Störiga na tu kapitolu o diskusi, to je vlastně největší drama filosofické nového věku, diskuse, polemika mezi tou anglosaskou filosofií a mezi racionalistickou filosofií kontinentální. Čili Descartes, kritika ze strany Locka, odpověď Leibnizova na Locka, Humova kritika Leibnize a Kantovo probuzení z dogmatického spánku, probudil ho Hume a pokouší se odpovídat Humovi. To je ta podstata, která když vám unikne, tak jste špatnými teology, nejenom filosofy. Takže vše dobré a na shledanou.